

Gansakkermolen

Oorspronkelijke ligging

Molenstraat 26
2440 Geel
Kadasterperceel H797

Toekomstige ligging

Molendreef 45
2890 Puurs-Sint-Amands
Kadasterpercelen
Sectie B 450a/2 en 450

Beschermingsbesluit

23 november 1981

BEHEERSPLAN ONROEREND ERFGOED

28 november 2020

Versie 4.1

Bouwheer

Koninklijke Vereniging
voor Natuur- en Stedenschoon VZW
Molendreef 45
2890 Puurs-Sint-Amands

Auteurs

steenmeijer architecten
Kleine Pieter Potstraat 21 - 2000 Antwerpen
T +32 3 225 26 40

Rutger Steenmeijer

Marc Peelman
Kuitegemstraat 90
2890 Puurs-Sint-Amands

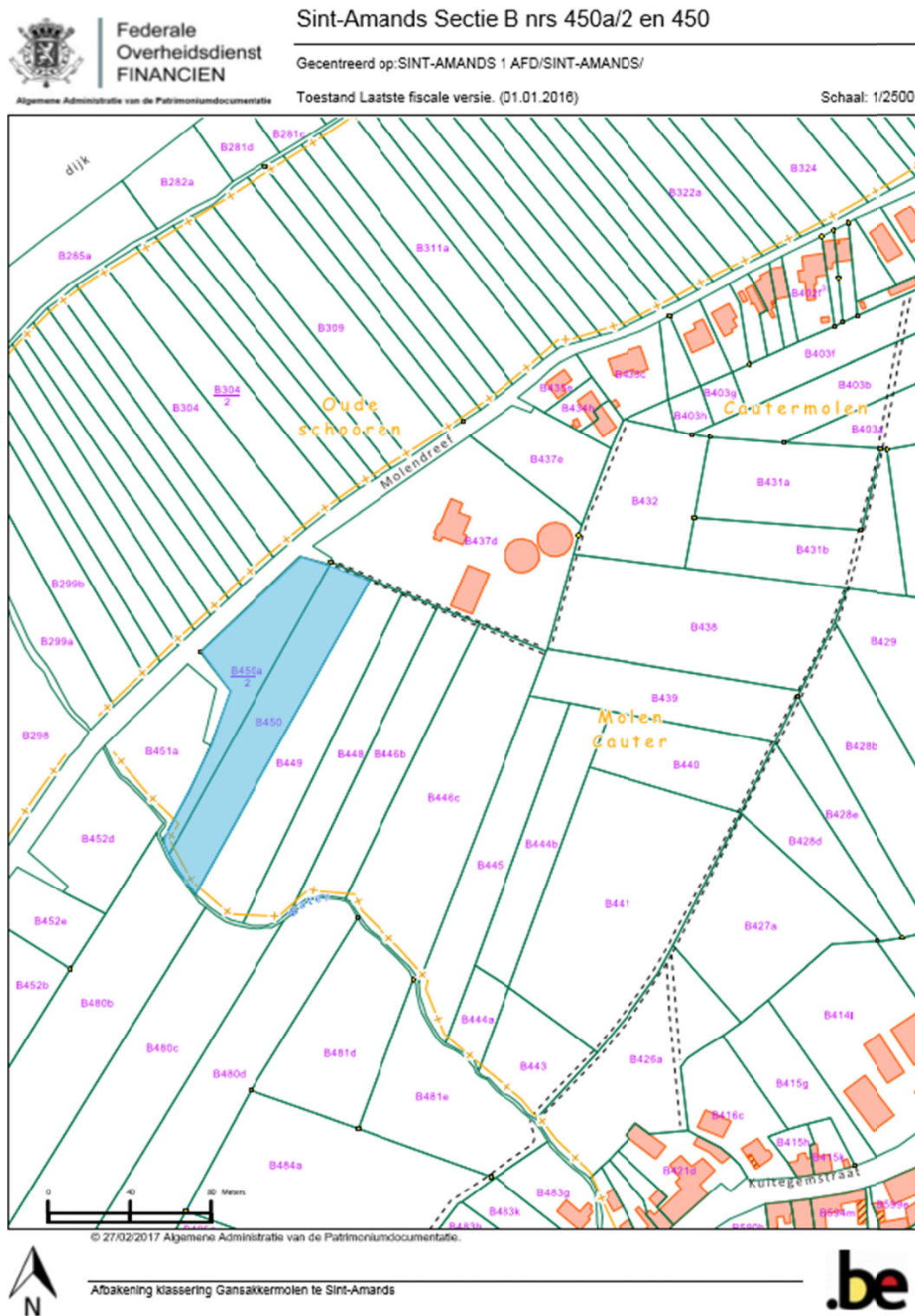
INHOUDSTAFEL

1. Identificatie en afbakening van het beoogde gebied	3
2. Historische nota	9
3. Inventarisatie van de huidige toestand	18
4. Beschrijving van de erfgoedwaarden	24
5. Visie op toekomstig beheer	25
6. Opsomming en verantwoording van de beheersmaatregelen	29
7. Opvolging en evaluatie	32
8. Bijlagen	33

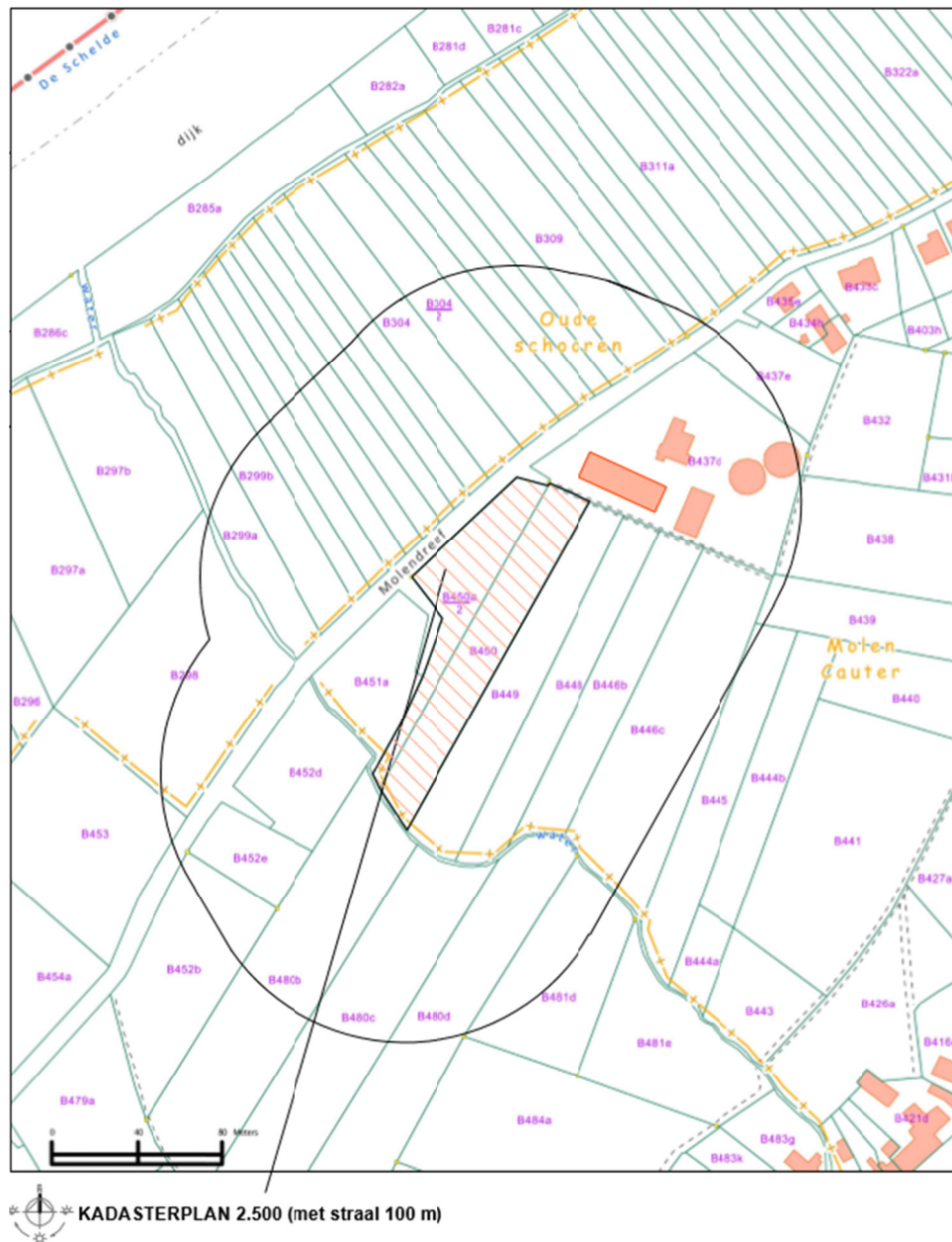
1. IDENTIFICATIE EN AFBAKENING VAN HET BEOOGDE GEBIED

1.1 Afbakening van het goed waarvoor het beheersplan wordt opgemaakt

Het betreft de gronden in eigendom van Natuurpunt VZW waarop de KVNS een recht van opstal heeft om de molen herop te richten: zie ook hoofdstuk 5: visie op toekomstig beheer.

De Gansakkermolen bevond zich in Geel. Om reden nader toegelicht in de hoofdstuk 2 – historische nota – wordt de molen herop gericht op een perceel in Puurs-Sint-Amands, in de onmiddellijke nabijheid van waar zich vijf eeuwen een windmolen bevond, aan de Scheldeboord.

Kadastrale situering van de twee percelen in Puurs-Sint-Amands waarop de molenberg werd aangelegd. Uittreksel uit de plannen en de stedenbouwkundige vergunning.

1.2 Juridische toestand van de site en de omgeving in Puurs-Sint-Amands

Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

Omgeving:

Er is geen APA, BPA, verkaveling of RUP van toepassing maar de gemeente plant een RUP om het landschap tussen de Molendreef en de Schelde te herstellen in zijn oorspronkelijke toestand (meersen). Deze doelstelling vormt geen conflict met de doelstelling van het beschermde monument.

1.3 Identificatie van het onroerend erfgoed

- Technische kenmerken: houten standaardwindmolen met bakstenen, polygonale en gesloten voet van het Kempische type: kortgerokt, hangende windweeg, doorlopende voor- en achterbalk en gebogen dak met rabatwerk. De molen had geklinknagelde roeden en twee koppels molenstenen.
- Type bescherming : beschermd monument
- Benaming : De Gansakkermolen (Molen van de Gansakker of molen van Bakelants),
- Adres : Molendreef 45; 2890 Puurs-Sint-Amands
- Kadasternummer : Sectie B de twee nrs 450A/2 en 450.
- datum en inhoud huidige beschermingsbesluit : 23 november 1981

Artikel 1 :

Wordt beschermd als monument overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976, om reden van de industrieel-archeologische waarde :

- *de houten graanwindmolen, gelegen op de Gansakker, te Geel, bekend ten kadaster : Geel, sectie H, perceelnummer 797 (deel),*
- *eigendom van: 1° Bakelants Maria, Zusters van Sint-Franciscus Eindhoutseweg 24 - 2440 Geel ; 2° Bakelants Dimphna, Zusters van Sint-Franciscus Eindhoutseweg 24 - 2440 Geel ; 3° Bakelants Joannes Billemontstraat 64 - 2440 Geel ; 4° Bakelants Franciscus Gansakker 18 - 2440 Geel ; 5° Bakelants Jozef Billemontstraat 62 - 2440 Geel ; 6° Bakelants Alphonsina Billemontstraat 64 - 2440 Geel.*

Artikel 2 :

Onverminderd de bepalingen van het koninklijk besluit van 6 december 1976 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten, stads- en dorpsgezichten, worden voor de behartiging van het algemeen belang de volgende beperkingen aan de rechten van de eigenaars gesteld: behoudens geldig verleende machtiging, overeenkomstig de bepalingen van het artikel 5 van het decreet van 3 maart 1976, is het verboden:

- 1. op de hogervermelde percelen de werken uit te voeren vermeld in artikel 44 van de wet van 29 maart 1962, houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening en de stedenbouw*
- 2. de ordonnantie en het uitzicht van de percelen en van de zich erop bevindende onroerende goederen te wijzigen.*

Artikel 3 :

Onze Vlaamse Staatssecretaris voor Cultuur, Toerisme en Huisvesting is belast met de uitvoering van dit besluit.

Gegeven te Brussel, 23 november 1981.

1.4 Eigenaar van het onroerend erfgoed

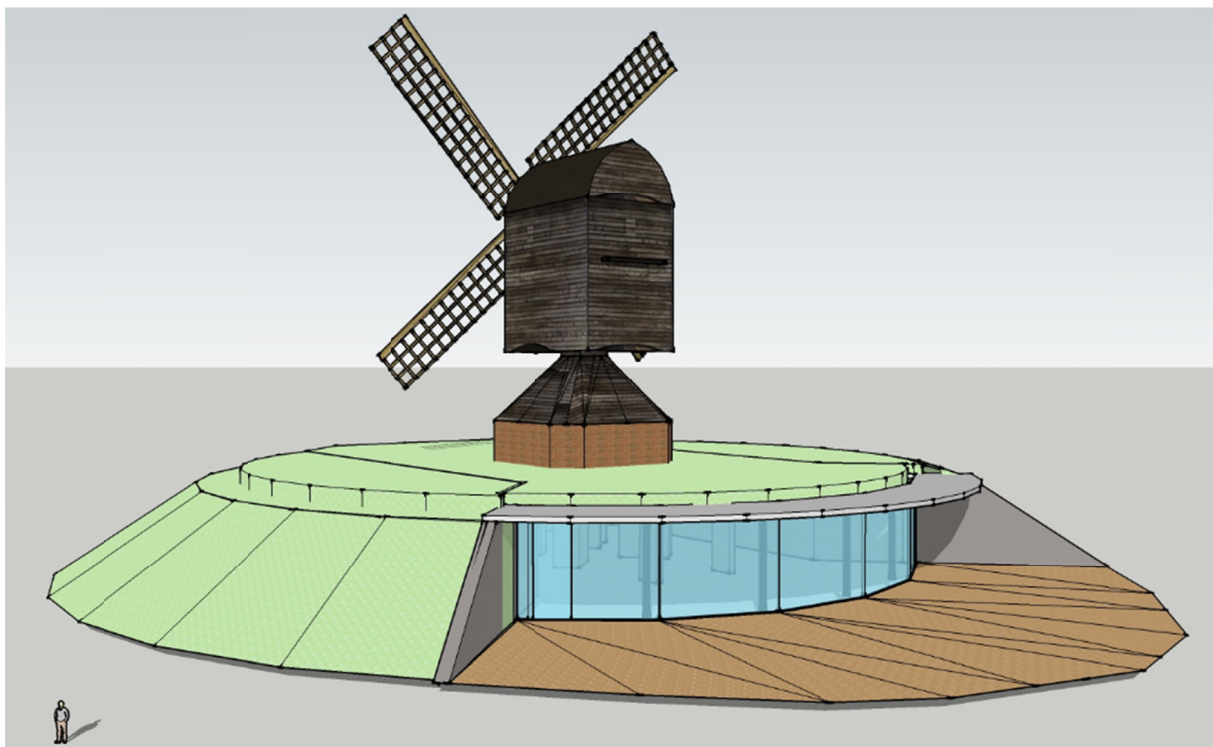
Sinds 2014: de Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedenschoon (KVNS), te Puurs-Sint-Amands.

1.5 Gebruiker van het onroerend erfgoed: Vlaams Centrum voor Molinologie, afdeling van KVNS

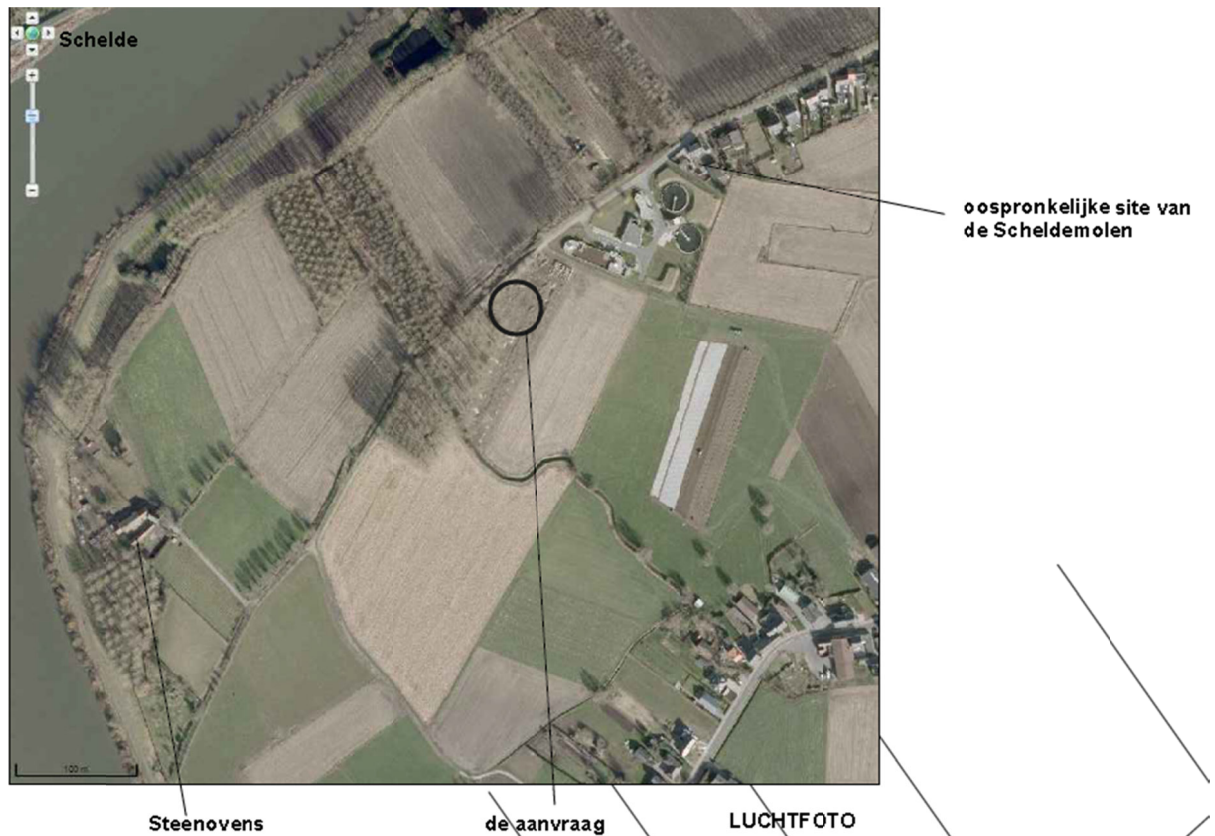
De Gansakkermolen zal heropgericht worden op een terrein in landbouwzone, in eigendom van Natuurpunt vzw die hiertoe recht van opstal verleent aan KVNS. Architect Bruno Callaert maakte in opdracht van de KVNS een ontwerp op voor de molenberg met daarin een educatieve ruimte, bergingen voor onderhoud van de molen en het terrein en sanitaire ruimtes. In 2015 werd de stedenbouwkundige aanvraag goedgekeurd. De ruimte in de molenberg, met een panoramisch zicht op het landschap, werd in juni 2016 plechtig geopend als de nieuwe locatie voor het Vlaams Centrum voor Molinologie.

De bestaande samenwerking tussen KVNS en Het Vlaams Centrum voor Molinologie was het uitgangspunt om de diverse puzzelstukken te laten samenvallen. Het Centrum, ook wel Molenmuseum genoemd, was gehuisvest in een gebouw van de gemeente in de Kerkstraat te Puurs-Sint-Amands.

KVNS heeft de VZW Centrum voor Molinologie overgenomen via fusie door opslorping. Het Centrum zal blijven bestaan als afdeling van de KVNS en het beheer van het molenmuseum in de molenberg alsook het beheer van de Gansakkermolen op zich nemen. Op deze wijze kan de molen functioneren (noodzakelijk voor het in stand houden van de molen) en kan publiek op bescheiden wijze ontvangen worden en interactief over de molen worden geïnformeerd, zonder het landschap te ontwrichten door een bijkomend gebouw.

In een samenwerking tussen de gemeente Puurs-Sint-Amands, de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) en de KVNS wordt op dit ogenblik de bereikbaarheid en mobiliteit bestudeerd in het kader van de landinrichtingsplannen van de gemeente Puurs-Sint-Amands en de VLM.

2.2 Historische context van de toekomstige locatie in de buurt van de oorspronkelijke houten molen op de kouter - oorspronkelijk de Scheldemolen, later de Koutermolen genaamd.

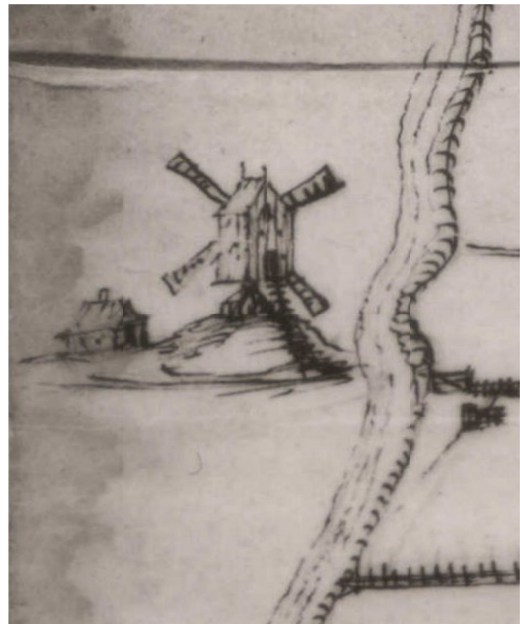
Op het schilderij “La Rivière Lescault” van ca 1609, dat in de Albums de Croÿ¹ verscheen, vinden we langs de Schelde, voor het centrum van Puurs-Sint-Amands, reeds een mooie in aquarel-kleuren weergegeven impressie van deze houten staakmolen terug.

¹ Detail uit “La Rivière Lescault” van ca 1609 door hofschilder Adriaan De Montigny. CF.Asaert, G.e.a. Valleien van Schelde en Scarpe, p.212.

Ook staat deze molen mooi afgebeeld op de kaart van 1629 die uitgebreid behandeld werd in het boek "Geschiedenis van de Steenovens te Sint-Amands".²

Deze kaart werd opgemaakt naar aanleiding van een geschil rond de indijking van de meersen tussen de Steenoven, toen nog het Schaliën Huis" genaamd en de kerk van Puurs-Sint-Amands.

De oudste vermelding van de koutermolen dateert van 1473 wanneer de ontvanger Joos Boon, de rekening opmaakt van de heerlijkheden Baasrode en Sint-Amands voor de toenmalige heer van Baasrode, jonker Fransoys van Halewine, zoon van Lodewijk van Halewijn en zijn echtgenote Jeanne van Gistel, dame van Eslebecque en Ledinghin werd.³

Fragment uit de kaart van 1629

Ook in de penningkohieren van 1571 wordt op de kouter een houten windmolen vermeld, die nog steeds, zoals in 1473, gecombineerd werd met één of misschien zelfs twee rosmolens. Er is immers zowel sprake van een "oliemolen", een "korenmolen" als een "slagmolen" op de kouter. De laatste zou dan een boekmolen kunnen geweest zijn om het vlas te "boken". Hiermee krijgen we een mooie weergave waarvoor de molens in die tijd werden aangewend: malen van graan, persen van olie en boken van vlas. Van circa 1750 tot 1886 was de houten molen in het bezit van de familie Servaes. Als laatste eigenaar van deze molen kennen we J. Van Steen. Sinds 1899 was de molen niet meer in gebruik en werd deze uiteindelijk in 1903 gesloopt.⁴

² Detail uit de kaart van "den Groenen innegedijckten mersch" uit 1629 met de molen en het molenhuis. CF ARA. Kaarten en plattegronden, nr. 2663.

³ "Geschiedenis van de Steenovens te Sint-Amands", VVH Klein-Brabant, pag. 84 en volgende.

⁴ G.A.Sint-Amands, resolutieboek Schepencollege 1874-1903, zitting van 8 februari 1900. Resolutieboek Schepencollege 1903-1926, zitting van 4 februari 1904.

2.3 De Koutermolen op kaarten (bron Geoportaal Vlaanderen)

Op de kaart van Eugène-Henri Frick, opgemaakt in 1712, staat een molen getekend tussen Baasrode en Sint-Amands in de nabijheid van “Nieuwen Briel”, ongeveer op de plaats waar de Koutermolen stond. Het is bekend dat deze kaart cartografisch heel wat afwijkingen vertoont.

Frick 1712

Op de kaart van Jean Villaret, tot stand gekomen tijdens een van de veroveringstochten van het Franse leger door onze gebieden in 1745-1748, staat de molen vermeld als “Schelemeulen”. Vermoedelijk wordt hiermee Scheldemolen bedoeld.

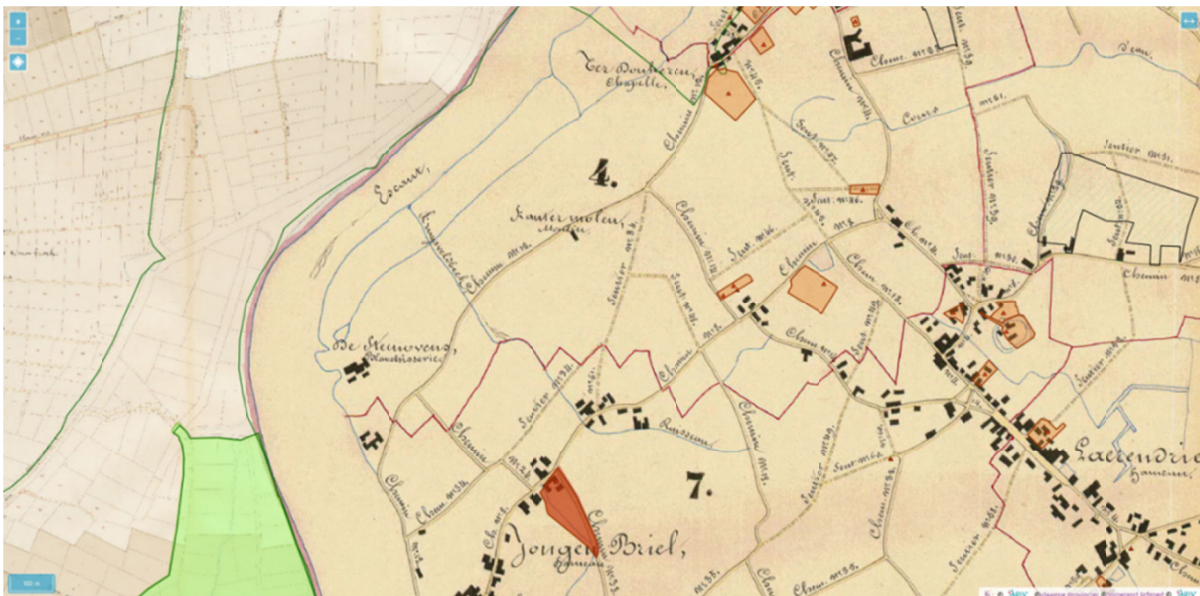
Villaret (1745-1748)

Op de kaart van Ferraris, ook gekend als de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), is er sprake van de “Denschelde” molen.

Ferraris (1771-1778)

Op de kaart in de Atlas der Buurtwegen (1843-1845) en de kaart van Philippe Vandermaelen van omstreeks 1850 wordt de Koutermolen expliciet vermeld.

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

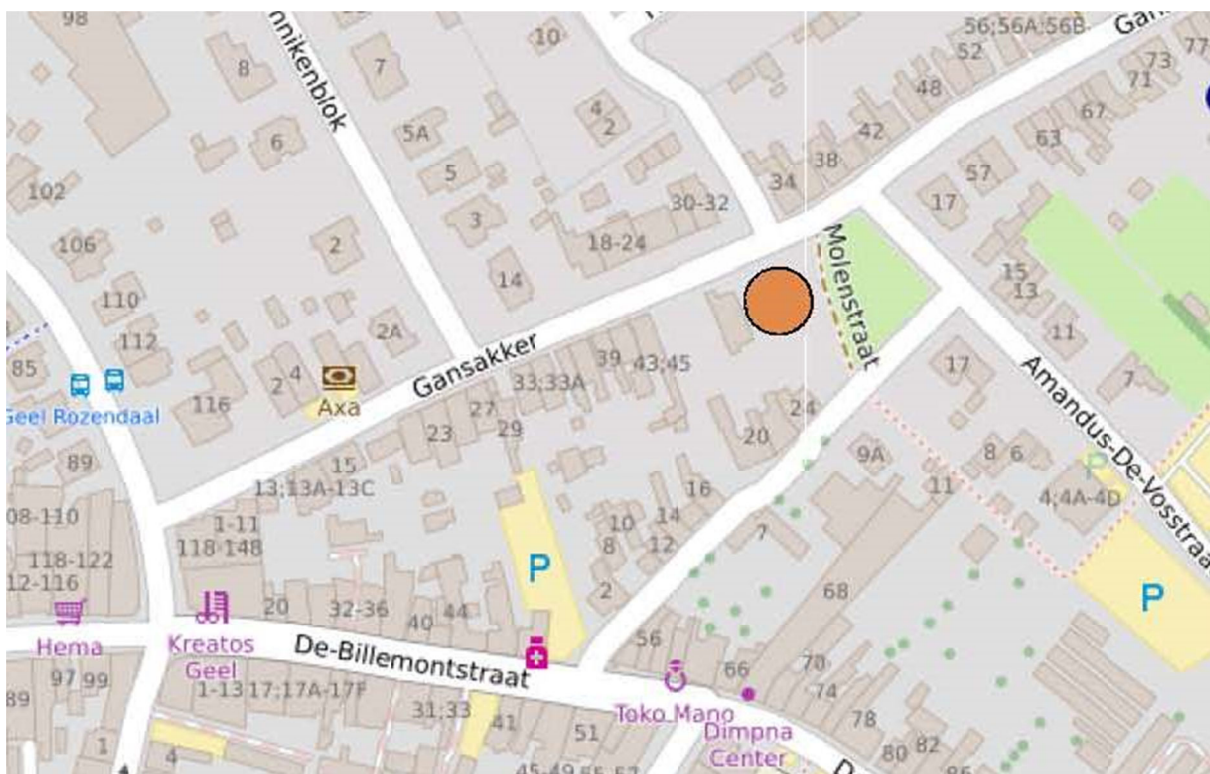

Vandermaelen (ca. 1850)

2.4 Historiek van de Gansakkermolen⁵

De Gansakkermolen (Molen van de Gansakker of molen van Bakelants) in Geel is een windkorenmolen die in afwachting van verhuizing en renovatie gedemonteerd werd.

De Gansakkermolen stond op de noordzijde van de Molenstraat (nr. 26), op de hoek met Gansakker. De molen is naar het toponiem Gansakker vernoemd.

Locatie waar de Gansakkermolen eertijds stond (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/7137>)

⁵ Gebaseerd op: stadsarchief Geel, knipselmap "Gansakkermolen" en Archief van het Agentschap Onroerend Erfgoed, dossier Gansakkermolen in Geel (A/0554).

De standaardmolen werd in 1797 gebouwd door Gilliam Keersmaeckers als een koren- en moutmolen. Hij was de eerste "vrije" molen van Geel die niet langer onderworpen was aan de afgeschafte feodale rechten. Op 29 juli 1797 lieten de Gasthuiszusters van Geel 156 "stenen" mout voeren naar "den nieuwen wintmoolen, wat kan dienen als terminus ante quem voor de bouw van deze standaardmolen. Op een balk binnen is het jaartal 1799 gekerfd. De molenbouwer is niet gekend maar van 1750 tot 1820 was de familie Willems actief als molenbouwer in de regio van Geel⁶.

Verskillende molenonderdelen bevatten oude teltekens of inscripties. Op één regel valt de datum 1827 te ontcijferen, op één van de grote wielen staat "1853", omwille van een herstelling dat jaar. Het opschrift "1913 IC [Jesu Christi]" op één van de klauwen van de standaard wijst dan weer op een herstelling of vervanging dat jaar (zie fotorapportage Börngraber 2003, foto 39) en een lijst bevat de inscriptie "BAKELANTS 1918 M. CLAERBOUT 1918".

Deze standerdmolen van het Kempische type was een van de stevigste molens in de regio. Hij was kortgerokt, had hangende windweeg, de voor- en achterbalken waren doorlopend en hij had een gebogen dak met rabatwerk. De voet was gesloten.

Eigenaar Charles Van Houdt richtte in 1867 in de Billemontstraat (kadasterperceel H757b) de eerste stoommaalderij op in Geel, maar er werd ook nog met de wind gemalen. Voor 1945 werd de stoommachine vervangen door een motor.

Van 1906 tot 2000 was de molen in het bezit van de familie Bakelants. Groot onderhoud en herstel werden in 1946 uitgevoerd. Hierbij werd een nieuwe ijzeren vang geïnstalleerd. In de jaren 1960 werd de molen tijdelijk stilgelegd, maar de laatste beroepsmolenaar Frans Bakelants (Geel, 1920-1991), bijgestaan door zijn zoon Victor, liet hem toch nog regelmatig draaien tot in 1987.

Het was één van de zeldzame nog draaiende molens in de Kempen en vormde samen met de Sint-Dimpnakerk nog een merkwaardig dorpsbeeld.. Helaas geraakte de molen vanaf de jaren 1970 steeds meer ingebouwd en werd de windvang steeds meer belemmerd door de oprukkende bebouwing. Reeds in 1958 werd er in de lokale pers gesproken van ontmanteling en verplaatsing van de molen omdat deze op de bestaande locatie bijna volledig ingebouwd was waardoor de windvang ontoereikend was (ruwheidscategorie: gesloten). In 1973 werd een eerste poging gedaan tot bescherming van de molen, inclusief de omgeving als landschap. Dit ging echter niet door omdat zowel de gemeente als de provincie voorstander waren van een verplaatsing. Eind jaren zeventig werd voorgesteld om de molen te verplaatsen naar Stelen (Geel). De Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen gaf hiervoor een negatief advies maar ging wel principieel akkoord met een verplaatsing. In 1986 gaf de KCML een gunstig advies voor de verplaatsing van de molen in Geel maar ook dit initiatief liep uiteindelijk dood.

Toch werd de gansakkermolen op 23 november 1981 beschermd als monument, omwille van de industrieel-archeologische waarde. Tijdens de beschermingsprocedure was men al op zoek naar een betere locatie voor de molen in Geel.

Toen de molen tijdens een zware storm in 1990 aan het draaien ging en na korte tijd weer stilviel, verwijderde de toenmalige 70-jarige molenaar Frans Bakelants de windplanken en de "halve verdekking" op de toppen van de roeden. Dit ontsluitte een groot gevaar voor roedebreuk. Het gevlucht was duidelijk aan vervanging toe. Zes jaar later werden de wieken verwijderd.

⁶ DE BONT 1981, 25.

In 2000 kocht Dieter Borngräber, een ingenieur en molenliefhebber uit Keulen (thans Pliezhausen) de molen aan. Hij had eerder ook al de Koutermolen in Hoedekenskerke (NL) aangekocht en laten herstellen (deze molen werd in 2007 doorverkocht aan een plaatselijke stichting).

Dieter Borngräber wilde de molen restaureren en verplaatsen naar een open veld in Kievermont in Geel. Behoud ter plaatse kon niet, vanwege de slechte biotoop door de toenemende bebouwing. Het perceel werd ondertussen als bouwgrond verkocht. In 2003 werd de molenkast door Molenbouw John de Jongh uit Veldhoven (NL) van de staak afgenomen en op de grond geplaatst op het naburige perceel (810C, zie bijlage 1.2 foto's 2003), waar hij gestaan heeft tot de overbrenging van de molenkast naar Sint-Amands in 2016.

De onderbouw, de kap en de wielen werden naar een depot van Defensie op het domein Kievermont verplaatst. Op dat moment werd de molen opgemeten, gefotografeerd, de onderdelen genummerd (metalen plaatjes) en een verslag van de toestand van de molen vóór demontage opgemaakt, evenals een diagnosesnota opgesteld. Paul Gevers maakte in maart 2004 in opdracht van de toenmalige eigenaar ook een ontwerp met tekeningen, bestek en prijsraming op (zie bijlage 3).

In 2006-2008 vroeg de Duitser Dieter Borngräber, die de molen in 2000 gekocht had, met hulp van de Vrienden van de Geelse Molens onderhoudspremies aan voor werken aan de vier wegen (2006), herstel van de molenkast en de standaard (2007) en het opmeten van de teerlingen (2008), telkens door Molenbouw de Jongh B.V.⁷ In mei 2008 kreeg Borngräber een bouwvergunning om de molen te restaureren en te verplaatsen naar de Mannestraat in Kievermont Heikant in Geel maar dit project ging niet door om financiële redenen. In 2008 werd de Gansakkermolen echter te koop aangeboden. Onderhandelingen in 2010-2011 met Kempisch landschap om de molen in de Kempen herop te richten sprongen uiteindelijk af. In 2012 door de KVNS aangekocht.

Uiteindelijk heeft het tot 2014 geduurd alvorens alle betrokkenen in Geel ook akkoord gingen met de verkoop en verplaatsing van de molen naar Puurs-Sint-Amands. De locatie van de heroprichting bevindt zich circa honderd meter ten zuidwesten van de plaats waar tot 1903 de gelijkaardige Scheldemolen stond en die ondertussen bebouwd is.

Deze heropbouw kadert in het herstel van het historische kouter- en meersenlandschap. Op 15 december 2014 diende ingenieur en architectenbureau Bruno Callaert hiervoor een bouwaanvraag in, in opdracht van de KVNS (zie bijlage 4). Nadat de bouwvergunning werd verleend, werd op 15 december 2015 gestart met de bouw van de molenberg. Omdat naast de molen geen bijkomende bebouwing mogelijk was in deze landbouwzone, werd beslist om de ruimte voor bergingen, sanitair en een molinologisch museum onder te brengen in die molenberg. Dit werd gerealiseerd onder leiding van architect Bruno Callaert en met Sven Vekemans als hoofdaannemer. Op 11 juni 2016 werd het Vlaams Centrum voor Molinologie officieel geopend.

Ondertussen gaf het agentschap Onroerend Erfgoed op 4 maart 2016 toelating om de molenkast te verplaatsen naar de nieuwe locatie⁸. Deze verplaatsing werd op 8 april 2016 uitgevoerd door de

⁷ "Molen Gansakker herleeft", *Gazet van Antwerpen*, 22 augustus 2007, 40.

⁸ PEELMAN voorjaar en zomer 2016.

Firma 't Gebinte Molenbouw van Johan De Punt (zie bijlage 2). Alle onderdelen van de molen werden verplaatst, inclusief later toegevoegde metalen versterkingen, en ongeacht de fysieke toestand van de onderdelen. Naar aanleiding van deze verplaatsing werden foto's voor, tijdens en na de demontage en het transport gemaakt en de molenkast werd opgemeten, genummerd en gestockeerd in een container op het nieuwe perceel. De onderbouw, kap en wieken liggen nog steeds in een depot van Defensie op het domein Kievermont in Geel.

Zoals decretaal bepaald dienden de betrokken zakelijkrechthouders van de huidige en toekomstige locatie van het monument op 30 januari 2019 een gezamenlijk verzoek in om de windmolen te verplaatsen van Geel naar Puurs-Sint-Amands.

3. INVENTARISATIE HUIDIGE TOESTAND

3.1 Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

Op het ogenblik van bescherming is de Gansakkermolen een houten standaardwindmolen van het Kempische type met een meel- of graanzolder en een gesloten voet. Deze polygonale onderbouw is opgemetseld in rode baksteen en steekt onder een met eikenhouten schaliën gedekt tentdak. Twee tegenover elkaar liggende deuren geven toegang tot deze onderbouw. Binnenin bevinden zich vier gefundeerde teerlingen in massief metselwerk waarop de twee kruisplaten rusten. Vanop de kruisplaten schragen acht steekbanden de standaard, die met klauwen de kruisplaten vat. De vier buitenste steekbanden schoren daarbij tegen de zetel rond de standaard. De lange en korte berriebalken boven de zetel dragen de houten molenkast, die met zijn gevluucht en staart ophangt aan de 4,50 meter lange steenbalk. Deze balk bevindt zich, rustend op een boezem (brasem) bovenaan de standaard. De constructieve delen van de molen zijn uitgevoerd in eikenhout. Op de standaard is een loden christusfiguur bevestigd.

De houten molenkast (van 4,27 m x 5,95 m x 6,20 m) is kortgerokt, met baard (voorschoot) aan de windzijde (windweeg), doorlopende voor- en bovenbalk (achterbalk in het Brabants dialect), en uitstekende vloerbalken (onderbalken). De gebogen molenkap heeft rabatwerk als dakbedekking en was oorspronkelijk bekleed met eikenhouten schaliën. Een decoratief afgewerkte makelaar met windvaan bekroont aan de staartzijde de molen. De staartzijde (de voorweeg) en de zijkanten (zijwegen) van de molenkast zijn bekleed met verticale houten wandplanken in lariks (Oregon). Deze zijn grijs geschilderd en van een witte omranding voorzien. Aan de staartzijde wordt deze beplanking onderbroken door een deur en een laadvenster, waarvan de binnenkant in beide gevallen is beschilderd met twee naar elkaar gerichte driehoeken. De windzijde (windweeg) was oorspronkelijk bekleed met horizontale gepotdekselde planken of eikenhouten schaliën, die in de loop van de 20ste eeuw werden vervangen door asbestcement leien.

Aan de molenstaart, voorzien van een trekstang, hangen het kruitwerk en de molentrap op. Tot het kruitwerk behoren een kruitwiel met handspaken, een kruiliër, een kruitketting met ring en twee loopschoren. De rechthoekige molentrap met sleeptrede was afkomstig van een molen in Arendonk. Hij is voorzien van twee leuning (met tussenlat) en haakt aan de frontbalk van het balkon vast in ijzeren ogen. Het balkon, voorzien van een balustrade, strekt zich uit over de volledige breedte van de molenkast en is opgebouwd op de doorstekende balken tussen de balklaag van de meelzolder. Het balkon hangt met twee trekstangen, vastgemaakt aan de frontbalk, op aan de hoekstijlen van de molenkast. Het balkongedeelte aan de vangzijde (rechterkant) is voorzien van een afdak, waarvan de linker stijl als steun fungeert voor de trapleuning. In de vloer steekt een luiluk. Een luikap met decoratieve randafwerking beschermt het buitenluiswerk met lui- of buitenreep. Deze luikap was oorspronkelijk bekleed met eikenhouten schaliën. Windborden met een ornamentale afwerking zomen het uitstekende dak af.

Het gevluucht bestond uit gestroomlijnde, meer bepaald halfverdekkerde geklinknagelde roeden in gelast staal, windplanken met een snel uitneembaar gedeelte, twee meter lange stormplanken met houten veer en een eiken hekwerk zonder scheibussen. De binnenroede was een herbruikte Potroede. De gietijzeren insteekaskop op de molenas is afkomstig van de ijzergieterij en smederij Van Aerschot uit Herentals. De askop is rood geschilderd met witte randen, de roeden zijn rood, de buitenzomen groen en de windplanken wit.

In de molen bestaat de molenuitrusting op de steenzolder uit twee koppels molenstenen (met houten steenbus). De steenkoppels (voornamelijk natuurstenen molenstenen) zijn ingekist in houten steenkuipen, telkens afgedekt met twee halfcirkelvormige houten kuipdeksels. Op beide steenkuipen rust een graanbak op tremen. Onder de graanbak bevindt zich een schudbak. Een staakijzer met schijfloop (lantaarn) drijft telkens de looper (bovenste molensteen) aan. De schijfloop van de voorste steenkuip haakt in het voorwiel (of kleine aswiel) op de molenas in, terwijl het vangwiel (of grote aswiel) op de eikenhouten molenas de schijfloop van de achterste steenkuip aandrijft. Het voorwiel met een diameter van 2,62 m telt 59 kammen, het vangwiel met een diameter van 3,20 m 68 kammen. Onder beide liggers (onderste molenstenen) bevindt zich een lichtwerk (met lederen riem en tegengewicht) om bij het malen de afstand tussen beide stenen te regelen. Om de stenen op te lichten in functie van het scherpen staat bij de steenkuipen een galg met steenschroef en steenbeugels opgesteld.

Tegen de vangzijde (rechterzijwand) bevindt zich de stalen hoepelvang met vangplank, vangbalk, vangezels, sabelijzer, vanghaak, vangtrommel en vangtouw. De keervang is voorzien aan de steenrechtzijde (linkerzijwand). In de molenkap bevindt zich het luiwerk met luias, wip, klauwwiel (met ijzeren klauwen), bedieningstouw, klauwreep en luiwiel, dat voor de aandrijving inhaakt in het kleine aswiel.

Centraal op de onderliggende meelzolder verenigen de twee houten toevoergoten onder de molenstenen zich in een houten meelgoot met meelbak. In een hoek staat een haverpletter. Aan de vangzijde geeft een houten steektrap toegang tot de steenzolder. In de gesloten voet bevindt zich een wanmolen.

De Gansakkermolen heeft een aantal typisch regionale (Kempische) karakteristieken, die ook grotendeels van toepassing zijn op de andere twee bewaarde molens in Geel, met name de Molen van Larum en de Molen van 't Veld. De belangrijkste hiervan zijn:

- de tamelijk langwerpige teerlingen;
- de vrij steile steekbanden;
- de kortere hoekstijlen en bredere molenkast;
- de specifieke trekbalkverbinding, waarbij voor de verbinding van de hoekstijlen, de daklijsten of voeghouten, de stefelbalk en de bovenbalk een eigen constructiewijze wordt gehanteerd. De hoekstijlen hebben een dubbel getrapte pin in een kopshouten inkeping. De stefelbalk en de bovenbalk, eventueel ook de midden- of koppelbalk, komen dan met een vernauwing in die inkeping te liggen. Op de daarbovenuit stekende twee pinnen van de hoekstijlen liggen de daklijsten. Houten pinnen sluiten alles aan elkaar;
- de ten opzichte van de hoekstijlen minder excentrische ligging van de windpeluw;
- het ontbreken van een kombuis;
- de korte molenrok met grotere ronde, enigszins klokvormige voorschot aan de windzijde;
- de trekstangen tussen het balkon en de hoekstijlen in de plaats van ondersteunende schoren tegen de hoekstijlen;
- het zich over de volledige straatzijde uitstrekkend balkon met in de vloer een groot luieluk;
- de in een ijzeren beugel onder de vloerbalk opgehangen staart (waardoor een staartbalk ontbreekt);
- de rechthoekige in plaats van trapeziumvormige trap;
- het ontbreken van een binnenlui, wat zich vertaalt in de aandrijving van het luiwerk door het kleine aswiel en niet door het vangwiel. Bijgevolg is enkel een buitenreep aanwezig, waarmee de zakken graan via het in de regel dan ook grotere luik boven de toegangsdeur op de steenzolder worden getrokken. Luiwerk en luikap bevinden zich dan ook eerder links in de molenkap;
- het ontbreken van bijbanken bij de tremelvormige graanbakken;
- de meer ronde, schuitvormige molenkap;
- de kleuren van het gevlucht;

- het grijs schilderen van de molenkast en het voorzien van een witte omranding;
- de op een sierlijk gedraaide eikel uitlopende graat of borstnaald (centraal in de windweeg), vlak onder de baard of de voorschoot.

Op de oude locatie situeren zich ondergronds vermoedelijk nog de geheide kruipalen rond de molen. Op de toekomstige locatie is een molenberg aangelegd met ingewerkt de funderingen voor de toekomstige teerlingen.

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020:

Molen van de Gansakker [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/52326> (Geraadpleegd op 30-06-2020).

Tekeningen en foto's zijn als bijlage bij dit beheersplan gevoegd.

Bijlage 1.1:

1. opmeting aanzicht binnen en buitenzijde stormeinde
2. opmeting aanzicht buitenzijde en binnenzijde windveeg
3. opmeting aanzicht binnenzijde weegzijde vang en aanzicht binnenzijde deurweeg
4. opmeting aanzicht binnenzijde zijweeg vangzijde-aanzicht deurweeg
5. opmeting aanzicht molenas askop-luias-gaffelrad-plaat onder brasem-molengebinte
6. opmeting berriebalken en molenkot
7. opmeting meelzolder en steenzolder
8. nummering van de onderdelen bij de ontmanteling (verslag van 7 maart 2003)
- toelichting t.g.v. demontage molen in 2003

Bijlage 1.2:

9. foto's herfst 1999 en niet gedateerd
10. foto's van de demontage (24 februari 2000)
11. foto's van de molen na demontage
12. fotorapportage Börngraber tijdens demontage 2003

3.2 Verslag en foto's van de verplaatsing van de molen april 2016

In april werd de molenkast volledig gedemonteerd om langs de weg te kunnen transporteren en opgeslagen in een nieuw lokaal naast de molenberg in Puurs-Sint-Amands. Er werden foto's voor, tijdens en na de demontage en het transport gemaakt en tijdens de demontage werd de molenkast opgemeten en genummerd. Daartoe werden de nummers, van 1 tot 25 in een metalen plaatje geslagen en aan het desbetreffende stuk bevestigd. Tijdens het demonteren van de kast zijn balken vrijgekomen die op dezelfde wijze werden genummerd en op het nummeringsplan aangeduid. Deze werken werden uitgevoerd door Molenbouw 't Gebinte (J. De Punt).

Bijlage 2.1: verslag over de demontage van de molenkast: opmetingen, schetsen en nummeringen; 18 bladzijden + 1 blz toelichting en inhoudstafel.

Bijlage 2.2: foto's voor, tijdens en na verplaatsing

3.3 Fysieke toestand van het onroerend goed

Anno 2019 is de molen volledig gedemonteerd en wordt deze op twee plaatsen bewaard. De molenkast bevindt zich op de geplande locatie van de reconstructie, Molendreef 45 in Puurs-Sint-Amands. De overige molendonderdelen en de kapconstructie bevinden zich in een loods aan de Retieseweg 83A in Geel.

De fysieke toestand van de molen is sinds de bescherming in 1981 achteruit gegaan omwille van achterstallig onderhoud en omdat er amper gemalen werd door een gebrekkige windvang, stormschade van 1991 en de demontage tussen 1994 en 2003. In 2003, bij de ontmanteling, werd gesteld dat nog meer dan 70 % van de originele balken en onderdelen in uitstekende staat verkeerden. De voor- en zijwegen konden op dat moment nog behouden blijven, de windweeg diende bijna volledig vervangen te worden. Ook in 2016 werd vastgesteld dat de molenonderdelen in goede staat zijn en heropbouw van de molen nog steeds mogelijk is mits die zo snel mogelijk uitgevoerd werd, onder andere omdat de gedemonteerde staat een verhoogd risico geeft op aantasting, bijvoorbeeld door houtborende insecten. Bij de verplaatsing van de molenkast op 8 april 2016 werd houtrot vastgesteld in een paar balken onderaan en werden de twee balken aan weerszijden van de spil, die de beide wegen ondersteunen, doorgezaagd.

Er is dringend nood aan een degelijke opslag. In Puurs-Sint-Amands werd een voorlopige bergplaats opgericht, met de bedoeling om de onderdelen er hooguit drie jaar onder te brengen. Ondertussen vertoont het dak van deze opslagplaats verschillende lekken waardoor bepaalde molenonderdelen nat staan en rotten of roesten. De balken zelf geraken deels overgroeid met onkruid. De bakstenen van de teerlingen en het teerlingkot liggen in de open lucht, niet afgedekt waardoor een risico op vorstschade bestaat. In Geel zijn enkele kleinere lekken in de loods⁹.

Voor een recente en gedetailleerde bouwfysische evaluatie van het goed, wordt verwezen naar het inspectierapport van Monumentenwacht Vlaanderen die het goed inspecteerde op 9 december 2019 (Puurs-Sint-Amands) en 11 december 2019 (Geel); bijlage 8). Op basis van deze inspectie is de bouwfysische toestand van de molen redelijk (op een zesdelige schaal: uitstekend – goed – redelijk – matig – slecht – zeer slecht). Deze inspectie bevestigde ook dat er dringende maatregelen nodig zijn om het behoud van de molen te verzekeren: het onderhoud van de molen is slecht (op dezelfde zesdelige schaal) en het risico op gevolgschade is acuut (op een 6-delige schaal: geen – weinig – redelijk – aanzienlijk – verhoogd – acuut).

In Puurs-Sint-Amands (opslag) werden delen van het molenkot geïdentificeerd (de molenaarstrap, twee balken uit de windweeg (gezien hun kromming en uitsparing in het midden voor de borstnaald), vier hoekstijlen (één sterk aangetast aan de onderzijde), luik, steenbalk (mogelijk met brasem), ijzeren daklijst, delen van de wieken, steenlijsten (beide gebroken ter hoogte van de kroonstijlen), verschillende wegen, houten daklijst, trekstangen van de staart, ijzerbalken, delen van de voorweeg, berriebalk lang, berriebalk kort, pinnebalk, pinnesteen en bakstenen van de teerlingen) en delen van de maaltechniek (meelgoot (schuif), lichtbalk, wiek, springbeugel van de molenas, stelwielen, peerijzer, poulie voor riemaandrijving (mogelijk graanbreker), vangbalk, lagering luias en vangsabel), evenals een haverpletter en maalstenen.

Ook in Geel (opslag) werden delen van het molenkot geïdentificeerd (zetel, staak met stormpin, staartbalk, windpeluw, schijf voor op de staak (maanstuk), meesterbanden, okselbanden, kruisplaten, deur, spanten, opengewerkt spant van de voorweeg, spanten, beplanking en dakbedekking van de luikap, trapwang, afdekking loergat, dakdekking, windvaan en deur) en delen van de maaltechniek (molenas, steenkisten, molenstenen, vangwiel met kammen, voorwiel, sterrenwiel, meelgoot (schuif), spindel galg, gietijzeren assekop (Van Aerschot), springbeugel luias,

⁹ "Molen Gansakker herleeft", *Gazet van Antwerpen*, 22 augustus 2007, 40.

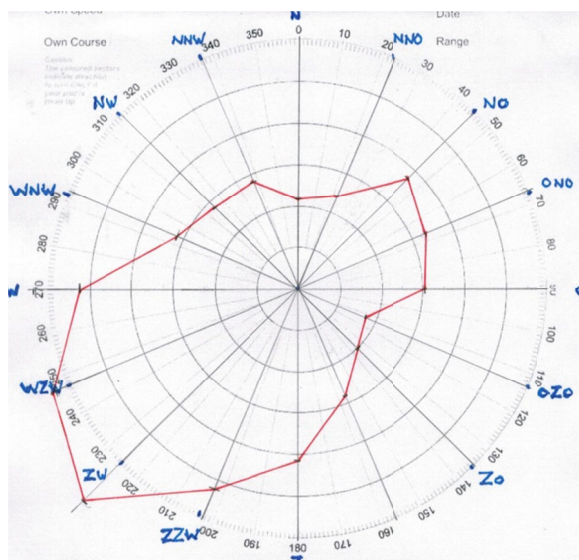
losse rijen, wieken, bonkelaars met klauwijzer, luias, vangtrommel, galg, karens, lagerblok as en stalen vanghoepels), evenals enkele losse elementen die verbonden zijn met het molenaarsambacht, zoals een trapspie voor het openleggen van de stenen, bilhamers, spullen en een zakkenstempel.

3.4 Analyse van de windvangsituatie

De KVNS gaat uit van de oprichting van een maalvaardige molen. Dit veronderstelt o.m. voldoende windvang. Er worden allerlei formules en regels gehanteerd om op een eenvormige manier te bepalen wat een goede windvang is¹⁰. Belangrijk daarbij is de richting van de overheersende windrichting te bepalen. In België zijn de overheersende windrichtingen ZW, WZW, W en ZZW, op basis van volgende tabel¹¹:

N	3,8 %	3,6 m/s		Z	7,3 %	4,4 m/s
NNO	4,2 %	3,8 m/s		ZZW	9,0 %	4,8 m/s
NO	6,6 %	3,7 m/s		ZW	12,5 %	4,9 m/s
ONO	5,8 %	3,3 m/s		WZW	11,0 %	4,4 m/s
O	5,3 %	2,9 m/s		W	9,1 %	4,0 m/s
OZO	3,1 %	2,5 m/s		WNW	5,5 %	3,8 m/s
ZO	3,5 %	3,2 m/s		NW	4,7 %	3,4 m/s
ZZO	4,9 %	3,9 m/s		NNW	3,7 %	3,4 m/s

Dat resulteert in het volgende diagram:

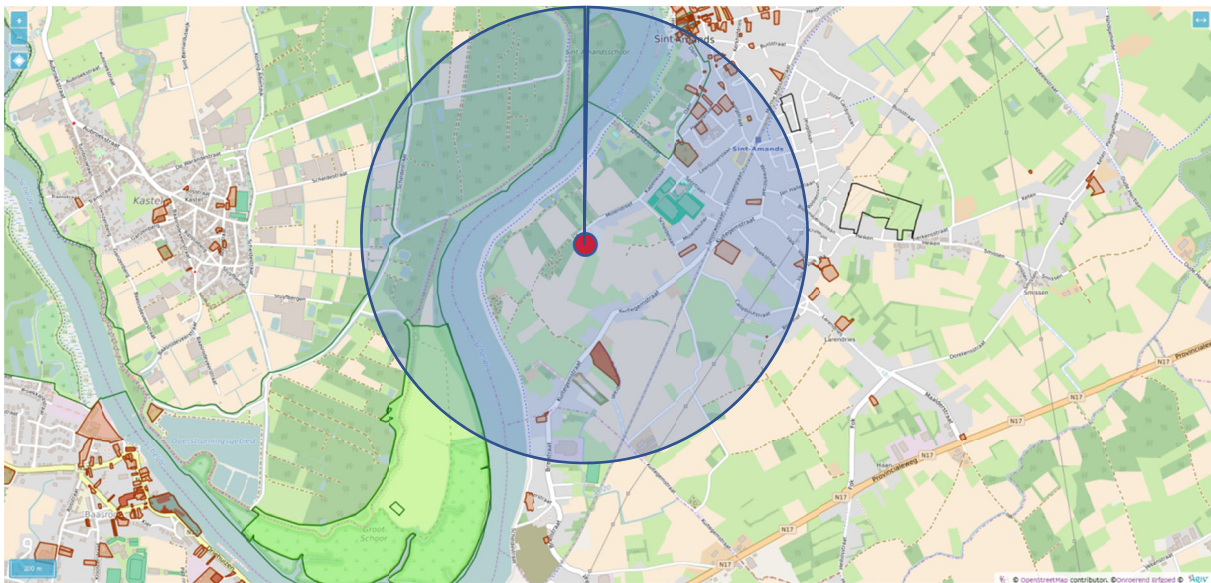

¹⁰ Enkele methoden worden toegelicht in: <http://www.molenbiotoop.nl/>

¹¹ Bron: <https://www.frankdeboosere.be/vragen/vraag115.php>

De overheersende windrichting in België is dus een ZW-wind. Het gebied ten oosten van de site van de molen is ook open. Dit is ook zeker een troef voor de nieuwe locatie van de Gansakkermolen. Naast de aanvoer van de wind uit de overheersende windrichting is er immers een vlotte windafvoer een vereiste. Een molen stond traditioneel immers in een zo open mogelijk landschap en die openheid prefereerde de molen in alle windrichtingen.

In dit concrete geval is de aanwezigheid van de Schelde die een bocht maakt een belangrijke troef en dat de molensite a.h.w. in de oksel van deze bocht ligt. Een windvang langs die kant is gegarandeerd. Het moet een streefdoel zijn om het open landschap aan de oostkant van de molen ook te behouden en waar dit niet meer het geval is, daar naar te streven, m.a.w. een open landschap volledig rondom de molen.

Kaart Geoportaal Vlaanderen

Er waren in het recentere verleden tussen deze locatie en de Schelde een aantal inbreuken ontstaan, die niet alleen voor de windvang hinderlijk zijn, maar ook landschappelijk zeer storend. Het betreft vooral de bebossing met snelgroeïende Canada-populieren. Deze ingrepen horen niet thuis in een meersengebied. Na verwerving van deze grond door de KVNS werden in voorjaar 2020 alle bomen tussen Schelde en molensite gerooid en gecompenseerd en het terrein ingezaaid.

4. BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN

Erfgoedwaarden op het ogenblik van bescherming

De Gansakkermolen werd beschermd op 23 november 1981 omwille van de industrieel-archeologische waarde. Het functioneel houden van de molen (maalvaardigheid) was op dat moment al een belangrijk aandachtspunt bij de bescherming.

Industrieel-archeologische waarde

Het betreft een houten standaardwindmolen met gesloten voet van het kempische type (kortgerokt, hangende windweeg, doorlopende voor- en achterbalk) zonder zolder, korenmolen. Dakwerk met rabatwerk; maalvaardig. De molen werd als monument beschermd te worden omwille van zijn industrieel-archeologische belang als Kempische standaardwindmolen.

5. VISIE OP TOEKOMSTIG BEHEER

De doelstellingen gaan uit van het behoud, de verbetering of het herstel van de erfgoedwaarden (zoals beschreven in hoofdstuk 4) die aan de grondslag van het onroerend erfgoed liggen.

De eigenaar, de KVNS, stelt alles in het werk om de Gansakkermolen, die door gebrek aan windvang en door verkavelingsvergunningen al sinds de jaren 1980 met verdwijnen was gedoemd, op een plek herop te richten, die landschappelijk, historisch en molentechnisch aan alle voorwaarden voldoet. Daarbij zullen alle maatregelen worden getroffen om windvang, het regelmatig openstellen en draaiende houden van de molen en het langdurig en duurzaam beheer en de toeristische ontsluiting te garanderen.

Vanuit de landschapsvisie van KVNS is het de bedoeling om langs de oude Patrijsstraat (nu Molendreef) het historische landschap terug op te waarderen. De heroprichting van de molen maakt hier dus onlosmakelijk deel van uit. In het kader van het beheersplan zal dan ook de windvang moeten gegarandeerd worden. De compensatie van de te kappen bomen maakt dan ook dat ook de meersen terug kunnen opgewaardeerd worden.

Er werd reeds een eerste aanzet gegeven door de heropbouw van de molenberg als open constructie en inmiddels werd daarin het Centrum voor Molinologie met een tentoonstelling onder gebracht.

De historische en landschappelijke waarden van het gebied waar de molen zal heropgericht worden, zijn reeds toegelicht. Een specifieke vereiste om de molen op die plek te kunnen oprichten is de noodzaak van windvang.

Zodra aan alle financiële en administratieve eisen is voldaan, zal de molen worden opgebouwd op de molenberg, de constructie die daartoe reeds werd opgebouwd. Ook de fundering van de teerlingen werd aangebracht. Deze constructie werd opgebouwd nadat een stedenbouwkundige vergunning werd bekomen. Deze vergunning houdt ook in het heropbouwen van de molen.

Na de restauratie is het uiteraard de bedoeling om met duurzaam beheer en onderhoud de molen draaiende te houden.

Hierna wordt op elk van deze vijf punten nader ingegaan.

5.1 dringend te nemen maatregelen

Momenteel worden de onderdelen van de molen op twee plaatsen gestockeerd: in een magazijn in Geel, hoger beschreven, en in een voorlopige bergplaats op de molensite in Puurs-Sint-Amands. Op laatst vernoemde locatie is de opslag en bewaring problematisch: door enkele najaarsstormen is de dakconstructie ontwricht en de plasticfolie gescheurd. Deze acute situatie wordt toegelicht in het rapport van Monumentenwacht Antwerpen van 9 en 11 december 2019 (bijlage 8)¹². De gemeente Puurs-Sint-Amands heeft najaar 2019 toegezegd om op het grondgebied van de gemeente een nieuwe loods te bouwen waar alle molenonderdelen kunnen ondergebracht worden en voor de verplaatsing van de onderdelen, zowel in Geel als in Puurs-Sint-Amands, in te staan.

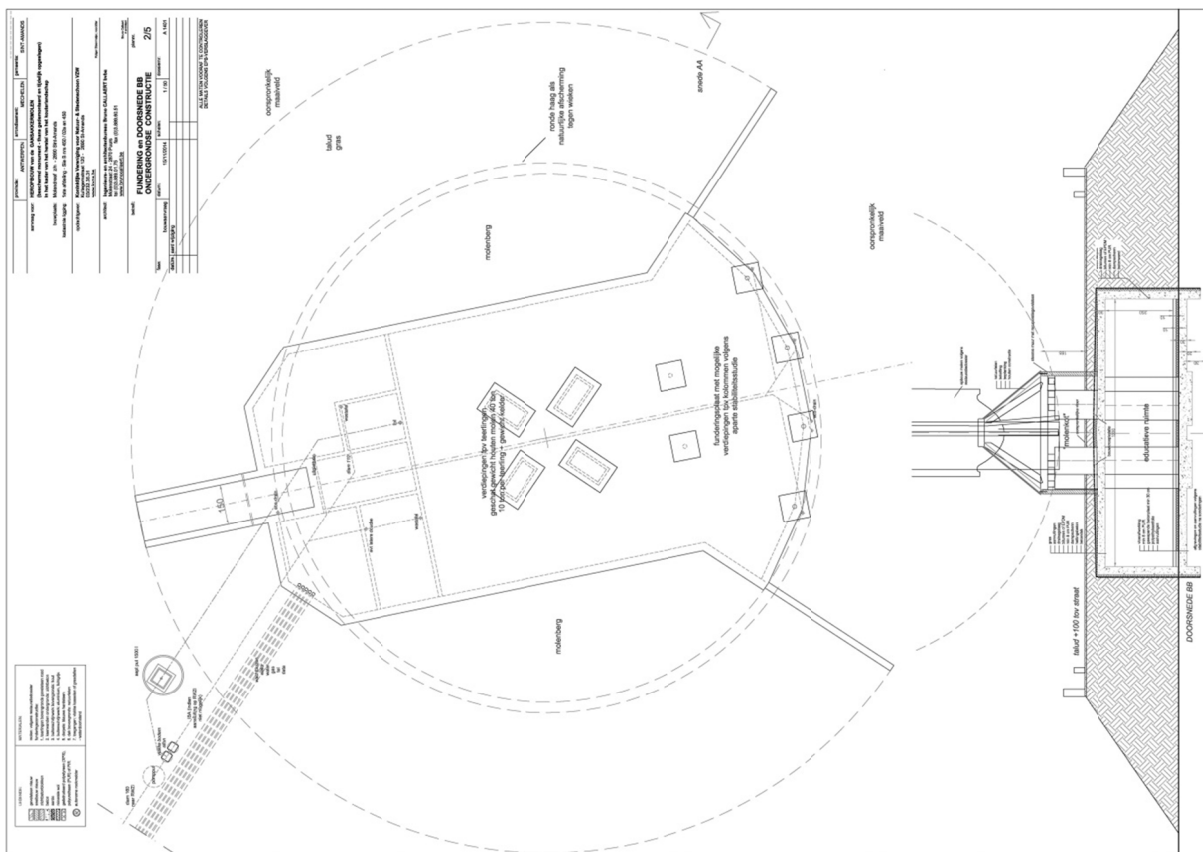
¹² Rapport Monumentenwacht Antwerpen, 2019. Ref. 12746-2019-M.

5.2 heroprichting en restauratie van de molen

Aan de hand van de diagnosesnota, opgemaakt tijdens de gedeeltelijke demontage van de molen en de verplaatsing van de molenkast, weergegeven in hoofdstuk 3 – inventaris – wordt al een goed schadebeeld van de molen gegeven, met opgave van de uit te voeren herstellingen. Dit is aan te vullen met de inventaris die in 2016 werd opgemaakt tijdens de verplaatsing van de molenkast van Geel naar Puurs-Sint-Amands. In maart 2004 werd in opdracht van de toenmalige eigenaar, Dieter Borngräber, door architect Paul Gevers een ontwerp met tekeningen, bestek en prijsraming opgemaakt. De tekeningen van dit dossier zijn als bijlage 5 bij dit beheersplan gevoegd. De diagnosesnota werd in grote mate overgenomen en aangevuld met algemene bepalingen i.v.m. de organisatie van de werf, beschrijvingen over materialen en uitvoeringen en een prijsraming. Deze informatie kan als leidraad dienen om een nieuw bestek op te maken.

Eerst zal de diagnosesnota moeten geactualiseerd worden met de gegevens die tijdens de verplaatsing in 2016 werden bekomen en met een volledig nieuwe inventarisatie en een nazicht van alle onderdelen, nadat die naar het nog op te richten depot in Puurs-Sint-Amands zijn overgebracht.

Bij de bouw van de constructie voor de molenberg werd de fundering voor de teerlingen geïntegreerd. Vooraf gebeurden sonderingen om op een voldoende draagkrachtige laag te kunnen aanzetten. Het verslag van deze sonderingen is als bijlage 6 toegevoegd. Deze informatie kan nuttig zijn bij de opvolging van de stabiliteit van de teerlingen, de molen en van mogelijke zettingsscheuren.

De constructie van de molenberg voor het onthaalcentrum met centraal de fundering voor de teerlingen van de molen

Het doel van de heroprichting en restauratie is om een degelijke, maalvaardige windmolen te bekomen, met herbruik van zoveel mogelijk originele elementen en technieken. Bij vervanging zullen zoveel mogelijk de originele materialen en technieken worden toegepast. De ijzeren liggers die als versterking werden aangebracht en opgesomd in de diagnosesnota, zijn te verwijderen en door

houten balken te vervangen; deze optie werd trouwens in de diagnosesnota reeds voorgesteld. Over andere opties zijn tijdens de opmaak van het nieuwe bestek beslissingen te nemen. Hierbij denken we o.a. het vervangen van een aantal eiken balken door nieuwe, ofwel een plaatselijke, polymeerchemische herstelling, indien dit technisch te verantwoorden is. Het is immers de bedoeling van de KVNS als eigenaar om ook prijsbewuste opties te nemen, waarbij herstellen en herbruiken steeds zal primeren op vervangen.

5.3 de toeristische en educatieve ontsluiting van de molen

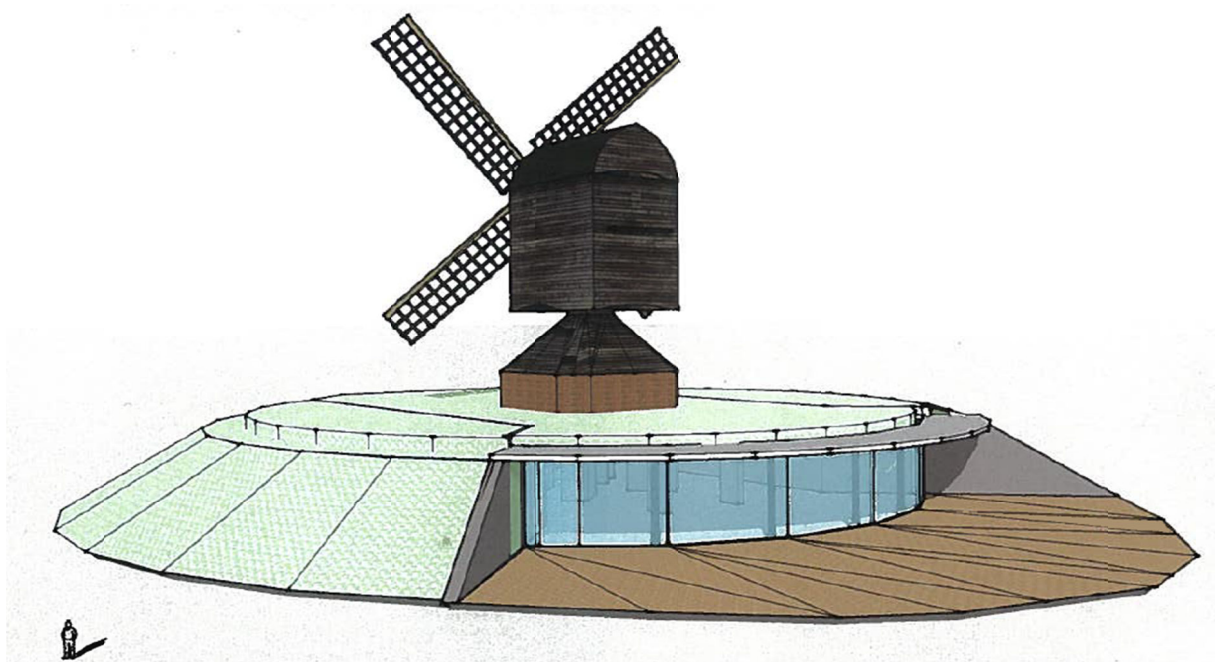
KVNS wil een erkenning aanvragen als ZEN-erfgoed en de molen zoveel mogelijk open houden voor het publiek.

Als ZEN-monument wordt voorgesteld de molen, de molenberg, de teerlingen en de fundering.

Sinds juni 2016 is het Centrum voor Molinologie gevestigd in de nieuwe constructie van de molenvoet. Het tijdschrift "Molinodialog" van zomer 2016 gaat uitvoerig in op de aankoop en verplaatsing van de molen en de opbouw van de molenvoet. Het is bij dit beheersplan als bijlage 8 opgenomen. De daar ingerichte tentoonstelling wordt door vrijwilligers voor het publiek open gesteld. De totale oppervlakte bedraagt 170 m². Het is de bedoeling dat de tentoonstelling regelmatig wordt aangepast opdat de heropbouw en restauratie interactief kunnen worden opgevolgd. Daarbij wordt gedacht aan camera's op de werf en videoschermen in de tentoonstelling, en als de veiligheid het toelaat, rondleidingen op de werf.

Zodra mogelijk wordt een molenaar aangesteld om in het educatieve programma te worden ingeschakeld en een regelmatige werking van de molen te kunnen garanderen. Vanuit het Centrum voor Molinologie, toegankelijk voor grote groepen en rolstoelgebruikers, zal m.b.v. camera's en videoschermen de werking van de molen kunnen worden gevisualiseerd.

De molen maakt deel uit van het landinrichtingsprogramma met recent de opstart van een mobiliteitsstudie door de Vlaamse Landmaatschappij en de gemeenten Puurs-Sint-Amands, Puurs en Zwijndrecht (nota als bijlage 6).

5.4 beheer en behoud van de molen na restauratie

Een grondig en regelmatig onderhoud moet voorkomen dat de molen in verval zou geraken. KVNS maakt zich sterk om, zodra mogelijk, een molenaar aan te stellen. Toen KVNS nog eigenaar was van Keeses molen te Kasterlee (verkocht in 2011 ten gevolge van gebrek aan windvang) was er eveneens een vaste molenaar aangesteld. Het is immers de molenaar die zorgt voor een bestendige en eerstelijns verzorging en controle op alle onderdelen van de molen om een optimale en veilige maalvaardigheid te blijven verzekeren. Indien bepaald onderhoud te omvangrijk is, zal in overleg met de KVNS overgaan worden tot het verlenen van een opdracht aan een aannemer. De molenaar zal in dat geval dagelijks toezien op de uitvoering van de werken. Er kan overwogen worden om voor dergelijke onderhoudswerken een meerjarige overeenkomst met een molenbouwer af te sluiten.

KVNS is voor de site van de Steenoven reeds lid van vzw Monumentenwacht Antwerpen en zal voor de molen eveneens een abonnement afsluiten, zodra de molen is herop gebouwd. Hiermee wordt ook een driejaarlijkse professionele controle van de molen gegarandeerd.

KVNS zal ook toezien op het respecteren van de windvang. KVNS streeft ernaar om een aantal gronden te verwerven, andere zijn reeds eigendom van vzw Natuurpunt.

6. OPSOMMING EN VERANTWOORDING VAN DE BEHEERSMAATREGELEN

6.1 stockage en monitoring van de onderdelen

Als eerste stap zullen alle molenonderdelen, zowel deze in Geel als in Puurs-Sint-Amands, worden ondergebracht in een nog op te richten loods van de gemeente. Tezelfdertijd zal een nieuwe inventaris en diagnosesnota worden opgemaakt. De toestand van de gestockeerde onderdelen wordt gemonitord. Daarbij wordt de hulp van Monumentenwacht Antwerpen ingeroepen.

6.2 heroprichting en restauratie van de molen

Zodra financieel en administratief mogelijk zal de KVNS overgaan tot heroprichting en restauratie van de molen. Daartoe zal een architect-restauratiedeskundige, gespecialiseerd in molenbouw, worden aangesteld. Er zal eveneens een veiligheidscoördinator en zo mogelijk ook reeds een molenaar worden aangesteld.

Het restauratiebestek zal worden ingediend om een bijzondere erfgoedpremie te bekomen. Dit zal gebeuren nadat het statuut van ZEN-monument is bekomen.

Opsomming van de restauratiewerkzaamheden¹⁴:

1. Werfinrichting, veiligheidsvoorzieningen en afschermen van de molensite
2. Opbouwen van de teerlingen op de bestaande fundering, geïntegreerd in de constructie van het Centrum voor Molinologie
3. Aanpassen van het niveau van de molenberg, aanleggen van een toegangspad en –poort
4. Herstellen en monteren van de kapconstructie: spanten, windwijzer, wolfseinde, blokette, nokbalk en verbindingbalken, bebording, plank op blokette; aanbrengen van nieuwe leien en lood
5. Herstellen en monteren waterdeuren en naastliggende beplanking
6. Herstellen overkapping lui
7. Kasconstructie: herstel en te vervangen onderdelen in eik, herstel deurweeg, zijweeg links zijweeg rechts en stormweeg, herstel windpeluw en pinnebalk, montage, nieuwe gevelbeplanking verticaal met scherpgaten en molentjes, nieuwe gevelbeplanking stormeinde met bebording, eiken schalies en lood, balklagen herstellen en uitvlakken, planken bevloeringen herstel en vervanging.
8. Herstel en montage van het balkon: draagstructuur, bevloering, luik, balustrade en overkapping

¹⁴ Louter ter informatie overgenomen uit het bestek van Paul Gevers, 2004. Deze opsomming is onvolledig en gedateerd. Ze is aan te passen door de nog aan te stellen architect. De ingrepen opgenomen in het bestek van 2004 passen in de restauratiefilosofie van 20 jaar geleden en waren gericht op de heropbouw op een andere locatie met een andere windvangsituatie. De beheersmaatregelen in functie van de heropbouw en restauratie zijn nog uit te werken door de nog aan te stellen architect. Deze architect zal in overleg met het agentschap de restauratieopties bepalen, op basis van een nieuwe diagnose, de bouwhistoriek en erfgoedelementen van de Gansakkermolen, én de windvangsituatie op de nieuwe locatie.

9. Herstel en montage van de zetel: zetel, sleepstukken, montage en regeling
10. Molenkot: nieuwe kruisplaten en meesterbanden, herstel okselbanden en peluwblokken, herstel van de standaard en de draagstructuur, nieuwe bebording en waterdichting en eiken leien en lood
11. Herstel van de treden binnentrap, plaatsing en nieuw touw als leuning
12. Schrijnwerk: deuren en luiken molenkot en deuren meelzolder en steenzolder molen
13. Nieuwe uilenbak
14. Herstel aan trap, staart en kruitwerk en montage en plaatsen 12 kruipalen
15. Herstel en plaatsing askop
16. Herstellingen aan gevlucht: gelaste stalen roeden, afwerken en monteren van het gevlucht met Van Bussel-wiekverbeteringssysteem met remkleppen, nieuwe zeilen en stok
17. Herplaatsing en afwerking baansteen en as
18. Loopwerk: nazicht draai- en steunpunten en afwerking, herstel en montage vangwiel, voorwiel, ijzerbalken voor- en achtermolen, staakijzers en rondsels
19. Vang: herstel en montage vangbalk, vangsabel, vangtrommel met as, plaatsing en regeling vang, ijzerwerk, touwwerk en keervang
20. Stenen, steenkuipen en meelschuif: herstel, plaatsing en afregeling steenkoppels, plaatsing galg, ringhouten en steenkuipen, graanbak en regelmechanisme, meelschuiven en –pijpen, lichtsystemen voor- en achtermolen, haverpletter
21. Luiwerk: herstel en herplaatsing luias met luiwiel, gaffelrad en touwen
22. Houtbehandeling en schilderwerk
23. Elektrische installatie, verlichtingsarmaturen, noodverlichting
24. Bliksemafleidingsinstallatie
25. Aanbrengen camerasysteem

6.3 onderhoudswerkzaamheden

Nr	beheer- en onderhoudswerkzaamheden	periodiciteit	vrijstelling toelating
1	interieur: controle van de draaiende delen, wiggen vastkloppen, aanspannen bouten en moeren, ...	6x/jaar	toelating NVT
2	opkuis interieur, ongediertebestrijding	2x/jaar	toelating NVT
3	nazicht en kleine herstellingen exterieur: dak, wanden regenafloop, waterdichting, ...	2x/jaar	toelating vereist
4	verwijderen onkruid, wieden gras, ...	2x/jaar	toelating NVT
5	nazicht en herstel infoborden, fietsenrekken, zitbanken, ...	2x/jaar	toelating NVT
6	nazicht en herstel zeilen wieken, touwwerk, ...	1x/jaar	toelating vereist
7	interieur: nazicht, behandelen en klein herstel draaiende delen en proefdraaien	1x/jaar	toelating vereist
8	interieur: nazicht gebinte, controle houtverbindingen, aandrijven spieën, wiggen	1x/jaar	toelating NVT
9	nazicht bliksemafleiding: visueel en meting	1x/jaar	toelating NVT

10	nazicht EHBO-kist, blusapparaten, noodverlichting, weegschaal,...	1x/jaar	toelating NVT
11	nazicht van de elektrische installatie, verplichte keuringen, ...	1x/jaar	toelating NVT
12	nazicht en herstel toegangspad, hekken, kruivlak, molenberg,... inzaaien gras	1x/jaar	toelating NVT
13	aanplanten, scheren en vervangen hagen en struiken	1x/jaar	toelating NVT
14	controle evacuatieplannen en training	1x/jaar	toelating NVT
15	exterieur: hout- en moswerende behandeling	1x/jaar	x
16	nazicht met inspectieverslag van Monumentenwacht	3 jaar	
17	schilderen van askop/roeden/... inclusief doorhalen van de roeden	3 jaar	toelating vereist
18	overige schilderwerk exterieur	3 jaar	toelating vereist
19	exterieur: nazicht funderingen en metselwerk teerlingen, herstel voeg- en metselwerk, ...	3 jaar	
20	interieur: roestwerend behandelen en schilderen ijzerwerk: zie restauratieopties (nog te bepalen)	3 jaar	
21	nazicht delen van houtwerk dakbedekking, beplanking molenkast, trap en balkon, ...; vervanging indien noodzakelijk	3x/jaar	
23	nazicht draaiende delen molenwerk; vervanging indien noodzakelijk	3x/jaar	
24	nazicht stormbeveiliging wieken; vervanging indien noodzakelijk	3x/jaar	
25	nazicht aandrijfriemen, touwen, ... naar iedentiek model; vervanging indien noodzakelijk	3x/jaar	x
26	reinigen en scherpen molenstenen	5 jaar	x
27	vervangen zeilen wieken	15 jaar	

7. OPVOLGING EN EVALUATIE

Tijdens de heroprichting en restauratie van de molen zullen wekelijks werfvergaderingen worden georganiseerd, waarop de afgevaardigden van het Agentschap Onroerend Erfgoed en van de IOED zullen worden uitgenodigd. Van alle vergaderingen worden verslagen opgemaakt die eveneens aan deze afgevaardigden zullen worden bezorgd. Na het einde van de werken zal een exemplaar van het asbuilt-dossier en van het restauratieverslag aan hen worden overgemaakt zodra beschikbaar. Indien een OE-premie is bekomen (standaard of bijzondere premie) dan zullen alle documenten worden overgemaakt zoals vereist.

Zodra een molenaar is aangesteld zal samen met alle betrokken partijen inclusief de veiligheidscoördinator en Monumentenwacht een draaiboek en handleiding worden opgesteld van alle werkzaamheden, eenmalig of terugkerend, die vanaf de voltooiing van de restauratie van de molen nodig zijn en opgesomd in hoger vermelde tabel. Daarvan zal een rapportering aan de afgevaardigden van het Agentschap Onroerend Erfgoed en van de IOED gebeuren uiterlijk 6 maanden na het beëindigen van de werkzaamheden.

Om de zes jaar wordt een voortgangsrapport met toelichting en foto's opgemaakt, waarin alle uitgevoerde controles, herstellingen en andere werkzaamheden worden herhaald en de evolutie van de molen, de site en de omgeving inclusief de windvang in beeld worden gebracht.

Het beheersplan geldt als leidraad en wordt geëvalueerd en zo nodig geactualiseerd.

8. BIJLAGEN

8.1 tabel met verwijzingen en bijlagen

BIJLAGEN	nr. bijlage
Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)	zie hoofdstuk 1
Lijst van geplande werkzaamheden	zie hoofdstuk 6
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating	zie hoofdstuk 6
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	zie hoofdstuk 5.3
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	n.v.t.
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed	n.v.t.
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	n.v.t.
Lijst van cultuurgoederen	zie hoofdstuk 8.2
Lijst van geplande werkzaamheden aan een orgel dat dateert van na de Eerste Wereldoorlog	n.v.t.
Bibliografie (overzicht referenties)	zie hoofdstuk 8.3
Extra bijlagen (bvb. foto's, ...) :	
Verslagen, opmetingstekeningen en nummering onderdelen t.g.v. demontage en verplaatsing 2003	bijlage 1.1
Foto's voor, tijdens en na demontage en verplaatsing 2003	bijlage 1.2
Verslag over demontage en verplaatsing molenkast in 2016	bijlage 2.1
Foto's voor, tijdens en na demontage en verplaatsing molenkast in 2016	bijlage 2.2
Tekeningen ontwerp Paul Gevers 2003	bijlage 3
Tekeningen bouwaanvraag KVNS 2014	bijlage 4
Verslag grondsonderingen Verbeke 2015	bijlage 5
Studie VLM over landinrichtingsprogramma Puurs-Sint-Amunds	bijlage 6
Tijdschrift Molinodialog zomer 2016. De nieuwe locatie voor het Vlaams Centrum voor Molinologie is een feit. Gansakkermolen komt op de plaats van de Scheldemolen.	bijlage 7
Inspectierapport Monumentenwacht Antwerpen. Inspectie op 9 december 2019 (Puurs-Sint-Amunds) en op 11 december 2019 (Geel).	bijlage 8

8.2 lijst van cultuurgoederen

Er is één cultuurgoed, namelijk de wanmolen. Deze bevond zich voor demontage van de molen in de gesloten voet en wordt nu in het magazijn in Geel bewaard. Ze werd gebruikt om het kaf van het koren te scheiden. Ze komt in geen enkele recente inventaris voor. In het verslag van Monumentenwacht staat vermeld: "Verspreid in de loods staan verschillende toestellen opgeslagen die eigen zijn aan het molenaarsambacht." Mogelijk staat de wanmolen bij deze niet nader vermelde toestellen.

8.3 bronnen

Archief van het Agentschap Onroerend Erfgoed, dossier Gansakkermolen in Geel (A/0554).
Stadsarchief Geel, knipselmap "Gansakkermolen".

BAUTERS P. 1978: *Vlaamse molens. Wind- en watermolens in Vlaanderen, geschiedenis, bouw, werking, recht*, Antwerpen.

BAUTERS P. 1989: *Kracht van wind en water. Molens in Vlaanderen*, Leuven.

- BAUTERS P. 2000: *Van Zadelsteen tot Zetelkruier. Tweeduizend jaar molens in Vlaanderen. Volume 2*, Gent.
- BROECKX A., EVERTS M. & VERHULST K. 2015: *Projectwerk Landschapskunde. Zuurstof voor Sint-Amands*, onuitgegeven projectwerk Landschapskunde faculteit Wetenschappen.
- CALLAERT B. & STEENMEIJER R. s.d.: *Beschrijvende nota*, s.p.
- DE BONT M. 1981: *De molens van Geel*, Geel.
- DEVYDT C. & VAN DAMME G. 1975: *De Belgische windmolens*, Tielt.
- HOLEMANS H. & LEMMENS P.J. 1978: *Molens der Zuiderkempem*, Nieuwkerken, 7.
- HOOGHE F., PEELMAN M. EN ROCHTUS L., 2006, *Geschiedenis van de Steenovens te Sint-Amands*, VVH Klein-Brabant, Bornem.
- PEELMAN M. 2016: De nieuwe locatie voor Het Vlaams Centrum voor Molinologie krijgt vorm..., *Molinodialoog*, voorjaar 2016.
- PEELMAN M. 2016: De nieuwe locatie voor Het Vlaams Centrum voor Molinologie is een feit..., *Molinodialoog*, zomer 2016.
- DENEWET L. & HOLEMANS H. s.d.: *Geel, Antwerpen Gansakkermolen* [online], <http://www.molenechos.org/molen.php?nummer=231> (geraadpleegd op 15 oktober 2019).
-